

Rahuhariduse arendamine Eestis¹

Juhend rahuharidust edendava materjali kasutamiseks²

1. Sissejuhatus

Rahuharidus on tihedalt seotud inimõiguste realiseerimisega, kuid seda mõistena defineerides tuleb arvestada, et olenevalt valdkonnast, mida rahuhariduse kontekstis kitsamalt silmas peetakse, saab sellele tähendust anda mõneti erinevalt. Eesti keeles on rahuharidust puudutavat kirjandust ja empiirilist materjali väga vähe, kuid üldmõistena on seda kirjeldatud näiteks sellisel, et rahuharidus on rahu saavutamise ja säilitamisega seotud teadmiste edasiandmine ja rakendamine ning reflekteeritava ning kaasava osaluse võimekuse arendamine.³

Käesolevas juhendis kirjeldatud materjalid, mida kasutada rahuhariduse edendamiseks vanema kooliastme ning gümnaasiumi õpilaste seas⁴ keskenduvad ennekõike kolmele põhiteemale: a) tõrjumine, mis seondub sotsiaalmajanduslike erisuste, pereelu eripärade ja/või isiksuste vastandumisega; b) eelarvamustest tulenev diskrimineerimine; c) enda positsiooni parandamine kedagi teist selle nimel kahjustades. Eelnimetatud teemadega seondub ka mitmeid alateemasid, mida kirjeldatakse täpsemalt käesoleva juhendi punktis 2.2, kuid põhiteemad on valitud lähtudes eeldusest, et need kõnetavad piisaval määral teismelisi noori, kuna puudutavad igapäevaelus asetleidvat ning selles kogunevaid teadmisi.

Käesolevas juhendis kirjeldatud materjalide laiemaks eesmärgiks on avada noorte hulgas diskussioon, mille käigus noored mõtestavad erinevate käitumiste ning situatsioonide algpõhjuseid. Eesmärk ei ole leida tingimata õiget vastust, sealjuures ei ole tingimata vajalik

¹ 2021.a kevadsemestril viidi Tallinna Ülikoolis ellu ELU (Eralasid Lõimiv Uuendus) projekt Rahuhariduse arendamisest Eestis. Käesolevas juhendis kirjeldatud materjali töötasid välja antud projekti raames Eve Aasa, Ingrid Ajangu, Dea Margus, Nora Roosimägi ning Triinu Arund. Projekti juhendas Susanna Veevo. Vt täpsemalt ka siin: <https://elu.tlu.ee/et/projektid/rahuhariduse-arendamine-eestis>

² Käesolev juhend on mõeldud õpetajatele ja noorsootöötajatele, kes soovivad rahuharidust edendavat materjali oma tundides ja töös kasutada. Juhendi eesmärgiks on anda ülevaade tööriistadest, mis ELU projekti raames (vt ka eelmine punkt) välja töötati noortele kasutamiseks ning milliseid väljundeid võiks antud tööriistu kasutades oodata.

³ Mägi, E. Rahuharidus. Mõned põhimõisted. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://sotsiaalained.weebly.com/rahuharidus.html> (23.05.2021).

⁴ Silmas on peetud ennekõike 13-19 aastaste noorte vanusegruppi.

jõuda näiteks järeltulele, et kiusaja on alati halb. Noorte omavaheline diskussioon, milles arutletakse eelnimetatud põhiteemasid ja käitumisviise tinginut, peaks ideaalis ennetama sarnastes valdkondades jätkuvate konfliktide tekkimist, kuna teoreetiliste situatsioonide arutelu võimaldab arendada mõistmist ning vältida negatiivset emotsioonide tugevamat esiletulekut.

Tulenevalt asjaolust, et käesolevas juhendis kirjeldatud materjalid on mõeldud kasutamiseks ennekõike pedagoogilises raamistikus, koolitunnis kui ka **noortekeskustes**, vastavates aruteludes, on antud projekti raames loodud ka täpsustav rahuhariduse definitsioon. Õpetajatele ja noorsootöötajatele mõeldes pakume rahuharidusele järgneva definitsiooni: Rahuharidus on riiklikusse õppekavasse integreeritud konfliktiennetust ja rahumeelsuse suurendamist soodustavate meetodite kogum. Rahuharidus ühendab inimõiguseid, ühiskondlikus õiglust ja solidaarsust, võrdset kohtlemist jms sotsiaalselt olulisi pädevusi. Õpilastele selgitamise eesmärgil pakume rahuhariduse kontseptsioonile ka järgneva selgituse: Rahuharidus ühendab inimõiguseid, ühiskondlikku õiglust, võrdset kohtlemist ning muid ühiskonnas toimimiseks olulisi oskuseid. Rahuhariduse eesmärk on ennetada konflikte ja suurendada rahumeelsust.

Soovime omalt poolt kõigile, kes meie materjale oma tundides kasutavad ning ka noortele kes nendes toodud juhtumeid arutavad, viljakat arutelu ning teadlikult rahumeelset kooli- ja **õpikeskkonda**.

2. Materjalide tutvustus

2.1. Video (lisa 1)

6-minutiline video tutvustab lihtsas keeles vajadust rahuhariduse väärtustamise ning rahumeelse koolikeskkonna järele. Video on mõeldud õpetajatele ja noorsootöötajatele soovi korral vaatamiseks enne tunnis teema avamist, kuid arvestades, et tegemist on pigem lühikese ja teadlikult lihtsustatud videoga, seda nii keeleliselt kui visuaalselt, on see sobilik näitamiseks ka noortele. Tunnis võiks video olla kasutuses sissejuhatava materjalina, mida

näidatakse enne õpilaste gruppidesse jagamist ning käesoleva juhendi punktis 2.2. kirjeldatud kaasuskaartide andmist gruppidele.

2.2. Kaasuskaardid (lisa 2)

Käesoleva juhendi lisaks 2 on 20st erinevast juhtumist koosnev situatsioonikaartide pakk, mida nimetame selguse huvides kaasuskaartideks. Igal kaardil on kirjeldatud olukorda, mis ühel või teisel viisil on tekitanud koolikeskkonnas isiku või isikute grupi vastandumise kellegi teisega, diskrimineerimisolukorra või situatsiooni, kus noor teeb enda positsiooni parandamise ning kiusamise vältimise eesmärgil teadlikult haiget kellelegi teisele. Oleme liitnud kaasustesse erinevaid olukordi, mis seonduvad õpilaste perekondade majanduslike olukordade, peremudeli eelistuste, religioosse kodukeskkonna ning muude asjaoludega, mis teismeliste keskkonnas ning omavahelises suhtluses tähelepanu pälvivad ning vastandamist taastoodavad.

Kaasuskaartide väljatöötajate hulgas on muuhulgas õpetajad, kes on antud kaasuskaarte ka projekti raames katsetanud. Teadaolevalt oli suurim huvi nendes toodud juhtumite analüüsimiseks nii 11. klassi kui ka näiteks 5. klassi õpilaste hulgas.⁵ Koolitunnis/**noortekeskuses** kaasuskaartide kasutamiseks oleks mõistlik jaotada õpilased väiksematesse gruppidesse, tagamaks diskussiooni toimimine ja võimalus, et kõik saavad soovi korral grupis oma arvamust ka väljendada. Ideaalis võiks grupid olla kuni 4-liikmelised ning kaasuse läbitöötamiseks kaasuskaardil püstitatud küsimustele vastamiseks, diskussiooniks ning järelduste tegemiseks võiks olla vähemalt 15 minutit. Tehtud järelduste ettekanne võiks olla kuni paariminutiline sõnavõtt grupi poolt, kus kirjeldatakse enda grupi seisukohta/ mõtteid kaasuskaardil toodud küsimustele vastates. Olenevalt õpperühma suurusest võib kasutada ka vaid mõningaid kaasuskaarte, valides välja näiteks mingi teemavaldkonna, mis konkreetse klassi/**noortegrupi** eripära arvestades tundub eriti asjakohane.

---

⁵ Tulenevalt 2021.a. kevadel veel kestnud piirangutest seoses Covid-19 haigust põhjustava koroonaviiruse leviku tõkestamisega on katsetused kõigi kaasuskaartide läbitöötamiseks olnud mõneti piiratumad. Siiski, senisele kogemusele tuginedes saab öelda, et noortes on olemas huvi selliste juhtumite analüüsimiseks väiksemates gruppides ning tehtud järelduste ettekandmiseks.

Kõik kaasuskaardid on koostatud selliselt, et kaasust iseloomustav paarisõnaline kirjeldus on toodud kaasuse alguses. Neid välja printides võib olla mõistlik printida kaasus välja näiteks A 4 formaadis paberile, jättes selle alla grupile ka märkmete tegemise ruumi. Diskussiooni on võimalik jagada ka mitme tunni peale, jättes gruppide aruteludele ning küsimustele vastamiseks pikema aja ning soodustades selliselt ka õpilaste põhjalikumaid ettekandeid etteantud küsimustele vastamiseks ning kirjeldatud käitumisviisidele tähenduse andmiseks, sealjuures näiteks eluliste näidete lisamiseks sarnastest situatsioonides ning nende lahendamiseks ettepanekute tegemiseks.

2.3.Plakat (lisa 3)

Käesoleva juhendi lisaks 3 on joonis, mida on võimalik välja printida ning klassiruumis või **noortekeskuses** avaldada. Joonise sisuks on lühikirjeldus sammudest, mis on vajalikud rahumeelse koolikeskkonna saavutamiseks ning sellise keskkonna tulemusel saavutatav kasu kõigile osapooltele.

Antud joonisega püütakse vaatajale lihtsas keeles selgitada, et erinevuste aktsepteerimine ei tähenda samaaegselt enda seisukohtade või eelistuste allasurumist, kuid rahumeelne koolikeskkond, kus kõigil on võimalik ilma ärevuse ja hirmu- ning tõrjutustundeta osaleda, aitab ehitada paremat ning kõigile kasulikumat ühiskonda. Teekond erinevate käitumisviiside mõistmiseks on olenevalt isikust ka erinev ning saab jaatada, et teismeliste alles kujunev isiksus on konfliktisituatsioonidele, sh nende loomisele, märkimisväärselt teistmoodi avatud kui tavapärasel täiskasvanute vahelises suhtluses. Seega on joonise näol tegemist informatiivse materjaliga, mille klassiruumis/**noortekeskuses** avaldamise kasutegur seisneb vähemalt selles, et innustab vaatajat mõtlema, miks rahumeelne keskkond üldse vajalik võiks olla.

3. Materjalide praktiline kasutamine

Käesolevas juhendis kirjeldatud materjalid, ennekõike punktides 2.1 ja 2.2 kirjeldatud video ja diskussiooniks mõeldud kaasuskaardid on mõeldud kasutamiseks kõigis ainetundides ja/või olukordades, kus noored on võimalik gruppidesse jagada ja neile piisav aeg omavaheliseks aruteluks ning kokkuvõtete tegemiseks anda. Kuna kaasuskaartidel on

mitmeid valdkondi puudutavaid teemasid, siis koolitundidest võiksid antud kaasuskaardid olla kasutuses ennekõike inimeseõpetuse, ühiskonnaõpetuse ja majandusteadmistele suunatud õppeainete raames. Kindlasti ei ole aga välistatud antud teemade kajastamine ning enne konkreetse töö juurde asumist diskussiooni läbiviimine ka näiteks kunstiõpetuses, kui eesmärgiks on tekitada noortes teostatava töö osas esmane visioon ning töö sisuks on rahu või sellega seonduva kirjeldamine.

Lisatud:

Lisa 1: Video;

Lisa 2: Kaasuskaardid (väljaprinditava versioonina);

Lisa 3: Plakat (väljaprinditava versioonina)